

TÜRKİYE'DE KULLANDIRILAN KREDİLERİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Seyfettin Caner Kuzucu*¹

Özet: Bankacılık sektörü, büyüme için gerekli olduğu düşünülen ve atıl durumda olan fonların yatırımlara yönlendirilmesini sağlamaktadır. Finansal sektörün ekonomik büyümeye ilişkin etkisini araştıran literatürde çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Teorik ve ampirik literatür birlikte değerlendirildiğinde genel olarak krediler ile ekonomik büyüme arasında doğru yönlü ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Türkiye'de kullanılan banka kredileri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi konu edinen bu çalışmada; GSYH, kredi hacmi, döviz kuru ve BIST değişkenlerinin 2010-2020 dönemlerini kapsayan üç aylık verileri kullanılmıştır. Çalışma kapsamında; kredi hacminin GSYH büyümesi, döviz kuru ve BIST üzerinde etkisi ortaya koymak amacıyla Granger Nedensellik analiz tekniğinden yararlanılmış olup; değişkenler arasındaki kısa ve uzun dönemli ilişkilerin tespitinde ise ARDL Sınır Testi yaklaşımından yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular, Türkiye özelinde krediler ile GSYH değişkenleri arasında kısa ve uzun dönemde pozitif yönlü bir ilişkiye işaret etmektedir. Dolayısıyla ele alınan değişkenler uzun dönemde aynı yöne doğru hareket ederken, çalışma kapsamında nedensellik ilişkisinin varlığına ilişkin sonuçlar elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: GSYH, Kredi, ARDL, Granger Nedensellik Analizi

THE EFFECT OF CREDITS EXTENDED IN TÜRKİYE ON ECONOMIC GROWTH

Abstract: The banking sector ensures that the idle funds, which are considered necessary for growth, are directed to investments. There are many studies in the literature investigating the effect of the financial sector on economic growth. When the theoretical and empirical literature is evaluated together, it is seen that there is a direct relationship between credits and economic growth in general. In this study, which deals with the relationship between bank loans and economic growth in Turkey; Quarterly data of GDP, loan volume, exchange rate and BIST variables covering the 2010-2020 periods were used. Scope of work; Granger Causality analysis technique was used to reveal the effect of credit volume on GDP growth, exchange rate and BIST; ARDL Bounds Test approach was used to determine the short- and long-term relationships between the variables. The findings indicate a positive relationship between loans and GDP variables in the short and long term in Turkey. Therefore, while the variables discussed move in the same direction in the long run, results regarding the existence of a causal relationship were obtained within the scope of the study.

Keywords: GDP, Credit, ARDL, Granger Causality Analysis.

¹**Adres:** Selçuk Üniversitesi, Beyşehir Ali Akkanat Meslek Yüksekokulu, 42700, Konya, Türkiye

***Sorumlu Yazar:** skuzucu@selcuk.edu.tr

Atıf: Kuzucu, S.C. (2022). Türkiye'de Kullanılan Kredilerin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi. Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(2): 128-132.

1. GİRİŞ

Reel ve finansal sektörler, ülkelerin ekonomik işleyişine yön vermektedir. Küreselleşmenin hız kazanması ile ülkelerin ekonomi politikalarını şekillendirmeye başlaması ülke ekonomileri açısından finansal sektörün önemini giderek artırmıştır. Finansal sektörden kaynaklanan gelişmeler, 1980’li yıllardan sonra ülkelerin ekonomik büyüme hızını belirleyen temel faktörlerden birisi olmaya başlamıştır. Buna karşın küreselleşmeyle beraber finansal alandaki kontrollerin azaltılması özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerdeki kırılganlığı arttırmıştır. Ekonomideki yeni düzene uyum sağlama noktasında kontrolsüz bir geçiş sağlayan ülkeler bu dönemden sonra ekonomik krizlere sürüklenmiştir.

Finansal piyasalar günümüzde ülke ekonomileri için oldukça önemlidir ve kalkınmayı amaç edinen ülkelerin mali sistemi önemli ölçüde finans, bankacılık sektörüne dayanmaktadır. Bankacılık sektörü, ekonomik büyüme için gerekli olan atıl durumdaki fonları ve tasarrufları kanalize ederek birçok önemli projenin başlamasına imkan vermektedir. BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu) tarafından bankacılık sektörünün büyüklüğüne ilişkin açıklanan raporda, 2022 yılının Ekim ayında Türk Bankacılık Sektörünün aktif büyüklüğünün 13.452.845 milyon TL’ye ulaştığı açıklanmıştır. Bu dönemde, bankacılık sektörünün aktif toplamı 2021 yılına göre 4.237.382 milyon TL artmıştır. Nitekim sektör açısından bir değerlendirme yapıldığında en büyük aktif kalemi olarak 7.035.046 milyon TL ile krediler ön plana çıkmaktadır. Kredileri ise 2.218.130 milyon TL değerle menkul değerler izlemektedir. 2022 yılının ilk 10 ayından bankacılık sektöründeki gelişmeler şu şekilde sıralanabilmektedir. (BDDK, 2022a):

- Bankacılık sektörünün aktif toplamı %46,
 - Krediler toplamı %43,5 ve
 - Menkul değerler toplamı %50,2 oranında artış göstermiştir.
- Sektördeki bu olumlu gelişmelerin yanında söz konusu dönemde kredilerin takibe dönüşüm oranı %2,23 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Makroekonomik istikrar, finansal derinleşme ve ekonomik büyüme kredi hacmi üzerinde temel belirleyici faktörler arasından yer alırken, gelişmekte olan ekonomilerin ekonomik büyümesi ve ekonomik istikrarı açısından krediler önemli bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte kredi portföylerinin bileşiminde ise ülkeler arasında farklılıklar görülebilmektedir. Kredi hacminin artmasında Brezilya, Endonezya ve Türkiye’de tüketici kredileri en fazla katkı sağlayan kredi türünden birisi olurken; Şili, Çin ve Singapur gibi ülkelerde kurumsal krediler ön plana çıkmaktadır (Garcia-Escribano ve Han, 2015: 3). 2 Aralık 2022 tarihinde açıklanan son verilere göre, Türkiye’de toplam kredilerin büyüklüğü 7.281.143 milyon TL’ye ulaşmıştır. Bu dönemde tüketici kredileri ve bireysel kredi kartları 1.433.342 TL değerine sahipken, taksitli ticari krediler ve kurumsal kredi kartlarının toplam tutarı 1.127.309 TL olarak açıklanmıştır (BDDK, 2022b).

Teorik çalışmaların yanı sıra ampirik çalışmalarda da finans sektörü ile büyümeyi araştıran geniş bir literatür bulunmaktadır. Bu çalışma ile Türkiye’de banka kredileri ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin yönünü belirlemek amaçlanmaktadır. Söz konusu literatür

incelendiğinde analizlerde kullanılan yöntem olarak yatay kesit, panel veri yöntemi, eş bütünleşme ve nedensellik testi gibi oldukça geniş bir analiz yelpazesi sunulmaktadır. Yapılan çalışmaların önemli bir bölümünde, teoride elde edildiği ve beklendiği gibi finansal gelişme ile iktisadi büyüme arasında uzun dönemli ve pozitif bir ilişki bulunduğu yönündedir. Bir başka deyiş ile ulaşılan ampirik sonuçlar, Levine (2003)’ün ortaya koyduğu “ne kadar çok finans o kadar çok büyüme” görüşünü desteklemektedir.

Tablo 1. Literatür İncelemesi

Yazar/ Yıl	Ülke/ Bölge/ Dönem	Kullanılan Değişkenler	Yöntem
Demirhan vd. (2011)	Türkiye 1987- 2006	Özel sektöre kullandırılan krediler, ekonomik büyümeyi temsilen GSYH ve toplam piyasa kapitalizasyonu	Vektör hata düzeltme modeli, Etki tepki fonksiyonları
Vurur ve Özen (2013)	Türkiye 1998- 2012	GSYH, yurtiçi bankalarca kullandırılan krediler, yurtiçi mevduatlar	Granger nedensellik
Tutar ve Ünlüleblebici (2014)	Türkiye 2006-2011	Kobi kredileri, GSYH	Johansen eşbütünleşme, Granger nedensellik
Turgut ve Ertay (2016)	Türkiye 2003-2013	GSYH, Orta ve Uzun Vadeli Toplam Krediler	Granger nedensellik, Johansen eşbütünleşme
Işık (2017)	G-20 Ülkeleri 1995-2015	Özel sektör kredileri, patent başvuruları, cari gelir düzeyi	Panel veri analizi
Apaydın (2018)	Türkiye 2000- 2016	GSYH, sektörel nakit krediler	ARDL sınır testi
Pata ve Ağca (2018)	Türkiye 1982-2016	GSYH değişkeni Özel sektöre kullandırılan yurt içi krediler/GSYH Yurtiçi kredi miktarı/GSYH Özel sektör kredi hacmi/GSYH	Granger ve HackerHatemiJ bootstrap nedensellik, ARDL sınır testi
Pham ve Nguyen (2020)	Vietnam 2004-2017	Banka kredileri, GSYH, para arzı	ARDL sınır test, Granger nedensellik
Ravikumar vd. (2020)	Umman 2014-2019	Müttefik faaliyetlere, İnşaat sektörüne, İmalat sektörüne, İthalat ticaretine ve İhracat ticaretine banka kredisi, cari GSYH	Çoklu regresyon
Akpınar ve Kara (2021)	Türkiye 2002-2018	Reel GSYH değeri Reel efektif döviz kuru Kredi hacmi	Johansen eşbütünleşme, Granger nedensellik, Etki-Tepki fonksiyonu
Yetiz ve Ünal (2021)	Türkiye 2005-2020	Sanayi üretim endeksi Para arzı miktarı Toplam kredi tutarı	ARDL sınır testi

Temeli bankacılık sistemine dayanan ülkelere birisi de Türkiye’dir. Ekonomik büyümenin gerçekleşmesinde bankalar oldukça önemli bir role sahiptir. Bankalar, özellikle kullandıkları krediler ile birçok sektöre fon sağlamakta ve söz konusu sektörlerde üretimin artmasına yardımcı olmaktadır (Çoşkun ve Kuloğlu, 2022:47).

Bu çalışma girişi bölümü dahil toplam dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde literatür özeti verildikten sonra ikinci bölümde çalışmanın yöntemi ortaya konulmaktadır. Üçüncü bölüm bulgular başlığı taşımaktadır. Bu bölümde ampirik bulgular özetlenmektedir. Çalışma tartışma ve sonuçlar başıyla tamamlanmaktadır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmada Türkiye ekonomisine ilişkin 2010:Q1-2022:Q2 dönemi verileri kullanılarak bankacılık sektöründe kullanılan kredilerin ekonomik büyümeye etkisi araştırılmaktadır. Analizlerde kullanılan değişkenlere ilişkin açıklayıcı bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Analizlerde Kullanılan Değişkenler

Değişkenin Sembolü	Tanımı
BIST	Kapanış Fiyatlarına Göre BIST 100 Endeksi
DK	ABD Doları Alış Kuru
LOGKRD	Logaritması Alınmış Toplam Yurt İçi Kredi Hacmi
LOGGSYH	Logaritması Alınmış Gayrisafi Yurtiçi Hasıla

2010:Q1-2022:Q1 dönemi için 50 gözlem sayısından oluşan, üçer aylık veriler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının Elektronik Veri Dağıtım Sistemi’nden (EVDS) alınmıştır.

3. BULGULAR

Analizlerde kullanılan serilerin birim kök sorununun anlaşılabilmesi için ADF birim kök testi uygulanmıştır. Granger nedensellik analizi ile değişkenler arasında nedenselliğe bakılmış olup, değişkenlerin uzun dönemde birlikte hareketin söz konusu olduğunun belirlenmesi için de ARDL sınır testi analizleri kullanılmıştır. Bu analizler için Eviews10 paket programından yardım alınmıştır.

Tablo 3. BIST Serisinin Durağanlık Test Sonuçları

Anlamlılık Düzeyleri	Düzy		Birinci Fark	
	Sabit	Sabit ve Trendli	Sabit	Sabit ve Trendli
t-istatistiği	2.181115	0.620346	-6.175220	-6.175220
%1	-3.571310	-4.156734	-3.574446	-3.574446
%5	-2.922449	-3.504330	-2.923780	-2.923780
%10	-2.599224	-3.181826	-2.599925	-2.599925
Prob değeri	0.9999	0.9994	0.0000	0.0000

Tabloda sunulan ADF test istatistiğine bakıldığında Mac Kinnon kritik değerinden mutlak olarak küçük ve olasılık değerinin de kritik değerlerden büyük olmasından dolayı H0 hipotezi reddedilememekte ve serinin durağan olmadığı görülmektedir.

Tablo 4.DK Serisinin Durağanlık Test Sonuçları

Anlamlılık Düzeyleri	Düzy		Birinci Fark	
	Sabit	Sabit ve Trendli	Sabit	Sabit ve Trendli
t-istatistiği	6.138085	4.175564	-3.074766	-4.032677
%1	-3.571310	-4.156734	-3.574446	-4.161144
%5	-2.922449	-3.504330	-2.923780	-3.506374
%10	-2.599224	-3.181826	-2.599925	-3.183002
Prob değeri	1.0000	1.0000	0.0353	0.0140

Döviz Kuru serisinin düzey değerlerinde değil, farkı alındığında durağan olmaktadır.

Tablo 5.LOGKRD Serisinin Durağanlık Test Sonuçları

Anlamlılık Düzeyleri	Düzy		Birinci Fark	
	Sabit	Sabit ve Trendli	Sabit	Sabit ve Trendli
t-istatistiği	-0.119437	-1.711870	-4.955550	-4.875289
%1	-3.571310	-4.161144	-3.574446	-4.161144
%5	-2.922449	-3.506374	-2.923780	-3.506374
%10	-2.599224	-3.183002	-2.599925	-3.183002
Prob değeri	0.9413	0.7306	0.0002	0.0014

Diğer 2 değişken de olduğu gibi LOGKRD değişkeninin de düzey değerlerinde değil, farkı alındığında serinin durağan olduğu görülmektedir.

Tablo 6. LOGGSYH Serisinin Durağanlık Test Sonuçları

Anlamlılık Düzeyleri	Birinci Fark		İkinci Fark	
	Sabit	Sabit ve Trendli	Sabit	Sabit ve Trendli
t-istatistiği	2.701801	1.744779	-19.40007	-20.37517
%1	-3.588509	-4.180911	-3.584743	-4.175640
%5	-2.929734	-3.515523	-2.928142	-3.513075
%10	-2.603064	-3.188259	-2.602225	-3.186854
Prob değeri	1.0000	1.0000	0.0001	0.0000

LOGGSYH serisi ise düzey ve birinci fark düzeyinde durağan olmayıp, serinin ikinci derece farkı alındığında durağan olduğu gözlenmektedir.

Serilerin farkları alındığında durağan oldukları gözlemlendiğinden farkları alınarak analize devam edilmiştir. Değişkenler modellenmeden önce logaritmik dönüşümü yapılmıştır. Doğal logaritmaları alınmıştır.

Eşbütünleşme analizi, değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin varlığını incelenmektedir. Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisini belirlemek ve ilişkinin yönünü tespit edebilmek amacıyla genellikle Granger (1969) tarafından

ileri sürülen nedensellik testi kullanılmaktadır (Sandal, Çemrek & Yıldız, 2017:161).

Tablo 7. Granger Nedensellik Testi Sonuçları

H0 Hipotezi	Veri	All	Prob. Değeri
GSYH, Kredi'nin nedeni değildir.	48	0.0072	0.2175
BIST, Kredi'nin nedeni değildir.			0.1698
Döviz Kuru, Kredi'nin nedeni değildir.			0.3886
Kredi, GSYH'nin nedenidir.	48	0.0000	0.0000
BIST, GSYH'nin nedenidir.			0.0499
Döviz Kuru, GSYH'nin nedenidir.			0.0000
Kredi, BIST'in nedeni değildir.	48	0.0184	0.3977
GSYH, BIST'in nedeni değildir.			0.1812
Döviz Kuru, BIST'in nedeni değildir.			0.3314
Kredi, Döviz Kuru'nun nedenidir.	48	0.0025	0.0011
GSYH, Döviz Kuru'nun nedeni değildir.			0.1028
BIST, Döviz Kuru'nun nedeni değildir.			0.2803

Granger nedensellik test sonuçlarına göre;

- Kredi ile döviz kuru arasında,
- Kredi ile GSYH arasında,
- BIST ile GSYH arasında,
- Döviz kuru ile GSYH arasında tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Tablo 8. ARDL Sınır Testi Sonuçları

Test Statistic	Değer	k
F-statistic	3.801754	3
Kritik Sınır Değerleri		
Anlamlılık Düzeyi	I0 Bound	I1 Bound
% 10	2.72	3.77
% 5	3.23	4.35
% 2,5	3.69	4.89
% 1	4.29	5.61

Analiz sonuçları incelendiğinde F-istatistik değerinin kritik sınır üst değerlerinden büyük olması neticesinde % 10 anlamlılık düzeyinde seriler arasında uzun dönemli ilişki olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Hata düzeltme terimi katsayısı (-0.195168) olması gerektiği gibi negatif ve istatistiki olarak anlamlıdır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Finansal sistemin ekonomik büyüme üzerinde oynadığı rolün yönü ve şiddeti konusunda literatürde ortak bir görüş bulunmamaktadır. Bir görüşe göre, finansal liberalleşmeyle sermaye hareketliliğinin artması özellikle gelişmekte olan ülkelerde kırılganlığı besleyerek, ekonomik krizler için

elverişli bir ortam yaratabilmektedir. Diğer bir görüşe göre ise, finansal sistem ekonomik büyümenin temel dinamiklerinden birisi olarak gösterilmektedir. Bu görüşü savunanlar yatırım için gerekli kaynağı olmayan firmalar ve ülkelerin gerekli finansmanı sağlayacak bir kaynağa ulaşmaları halinde üretim ve ekonomik büyümenin artacağını ortaya koymaktadırlar. Nitekim Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde finans hatta özellikle bankacılık sektörünün tahsis ettiği krediler daha fazla öneme sahip olabilmektedir.

Çalışmanın ülke örneklemini Türkiye oluşturmaktadır. Veri seti olarak 2010:Q1-2022:Q2 seçilmiş ve analizlerde yöntem olarak Granger nedensellik analizi ve ARDL tekniği uygulanmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlar, kredi ile GSYH arasında tek yönlü nedenselliğe işaret etmektedir. Değer yandan F-istatistik değerinin kritik sınır üst değerlerine göre büyük olması neticesinde % 10 anlamlılık seviyesinde değişkenler arasında uzun dönem ilişkisi olduğu saptanmıştır.

Çalışmanın ampirik sonuçları değerlendirildiğinde, krediler ile büyüme arasında çift taraflı nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Başka bir deyiş ile özel sektöre tahsis edilen krediler ekonomik büyümenin, ekonomik büyüme de özel sektöre kullandırılan kredilerinin nedeni olarak görülebilmektedir. Bulgular; Altunç (2008), Vurur ve Özen (2013), Pradhan (2009), Demirhan vd. (2011), Karahan vd (2018), Pham ve Nguyen (2020) çalışmalarında elde edilen sonuçlarla benzerdir. Hata düzeltme katsayısının -0.195168 ve istatistiki açıdan anlamlı olması kısa dönemde sapmaların yaklaşık %19.5'inin bir sonraki dönem dengeye yaklaştığını, yani yaklaşık 5 yıl sonra tamamen dengeye gelebileceğini ifade etmektedir.

Çalışma kapsamında elde edilen ampirik bulgular literatürle birlikte ele alındığında, özel sektöre tahsis edilen krediler ile ekonomik büyüme arasında önemli ve doğru yönlü bir nedenselliğin olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda ulusal ekonomi politikaları belirlenirken finans sektörüne ve bankacılık kesimine ilişkin önemli bir yer verilmelidir. Nitekim kredi genişlemesi gibi bankacılık sektöründeki gelişmeler her ne kadar ekonomi büyümenin belirleyicilerinden birisi olma potansiyeli taşısa bile, bankacılık sektöründeki gelişmeler bir ekonomik krizin temel nedeni de olabilmektedir. Böylece ekonomik büyümeye katkı sağlayacak sektörler tespit edilerek risk faktörünü en aza indirebilecek bir kredi politikasının yatırıma, üretime ve ekonomik büyümeye yön verebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

AKPINAR, S., KARA, M. (2021). Bankacılık Sektörü Kredileri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi Türkiye Örneği. Assam Uluslararası Hakemli Dergi, 8(18), 66-86.

ALTUNÇ, Ö. F. (2008). Türkiye'de Finansal Gelişme ve İktisadi Büyüme Arasındaki Nedenselliğin Ampirik Bir Analizi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 2(3), 113-127.

APAYDIN, Ş. (2018). Türkiye'de Banka Kredilerinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11(4), 15-28.

BDDK (2022a). Türk Bankacılık Sektörünün Konsolide Olmayan Ana Göstergeleri (Ekim 2022). 29 Kasım 2022 Haber Bülteni.

BDDK (2022b). <https://www.bddk.org.tr/BultenHaftalik> (Erişim Tarihi: 08.12.2022).

COŞKUN, H., KULOĞLU, B. K. (2022). Türkiye’de Banka Kredilerinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi. Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi, 6(1), 44-58.

DEMİRHAN, E., AYDEMİR, O., İNKAYA, A. (2011). The Direction Of Causality Between Financial Development and Economic Growth: Evidence from Turkey. International Journal of Management, 28(1), 3-19.

GARCÍA-ESCRIBANO, M., HAN, F. (2015). Credit Expansion in Emerging Markets: Propeller of Growth? IMF Working Paper.

KARAHAN, Ö., YILGÖR, M., ÖZEKİN, A. A. (2018). Türkiye’de Banka Kredilerindeki Genişleme ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 55(636), 25-36.

PRADHAN, R. P. (2009). The Nexus Between Financial Development and Economic Growth in India: Evidence from Multivariate VAR Model. International Journal of Research and Reviews in Applied Sciences, 1(2), 141-151.

SANDAL, M., ÇEMREK, F., YILDIZ, Z. (2017). Bist 100 Endeksi İle Altın Ve Petrol Fiyatları Arasındaki Nedensellik İlişkisinin İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26(3), 155-170

VURUR, N. S., ÖZEN, E. (2013). Türkiye’de Mevduat Banka Kredisi ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin İncelenmesi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(3), 117-131.